

6.3. TOIDUAINETÖÖSTUS

Odrast ja kaerast valmistatud toidud

MÖTLE JA ARUTLE!

Kas oled kuulnud ütlust

„Homnikusöök söö ise, lõuna jaga sõbraga ja õhtusöök anna vaenlasele!“?

Arutlege kaaslastega selle lause tähenduse üle.

Toiduainetööstuse tooraine

Inimene vajab elamiseks iga päev mitmekesist toitu.

Eestis juuakse ühe inimese kohta kaks klaasi piima päevas. Aastas söövad Eesti inimesed keskmiselt 32 kilogrammi sealiha ja 38 kilogrammi leiba-saia.

Taimekasvatus- ja loomakasvatus-saadused on tooraineks toiduainetööstusele. Toiduainetööstus on üks Eesti suuremaid tööstusharusid. See annab 14 protsenti kogu töötleva tööstuse toodangust.

ÜLESANNE 1

Vaata pilti peatüki alguses.

Mille tooraineks on kaer, oder ja nisu?

1. Kaerast valmistatakse:

2. Odrast valmistatakse:

3. Nisust valmistatakse:

Toiduainetööstuse jagunemine

Toiduainetööstus jaguneb selle järgi, mis on tooraineks ja mida seal valmistatakse. Nii on toiduainetööstusel palju harusid.

Piimatööstus

Hõlmab peaaegu ühe kolmandiku toiduainetööstusest.

Piimatööstuse tooraine on piim. Piimast valmistatakse mitmesuguseid piimatooteid. Piimatooted on näiteks mitmed erinevad joogipiimad, keefir, koor, või, kohupiim, jogurt, juust, jäätis jne. Piimatööstusettevõtteid on kõikjal Eestis. Suuremad piimatööstus-ettevõtted on Farmi, Tere, Valio, Alma, Balbiino jt.

*Valio piimatööstus
Lõuna-Eestis Laevas*

ÜLESANNE 2

**Uuri Eesti piimatööstust.
Kasuta interneti abi.**

1. Täida tabel.

Firma või bränd	Asu- koht	Kolm peamist toodet	Kas tooted sisaldavad e-aineid	Säilivusaeg (mitu päeva/ nädalat/ kuud/aastat)
Tere				
Alma				
Farmi				
Valio				
Balbiino				

2. Leia nende firmade asukohad ka Eesti kaardilt.

3. Mis ettevõtte piima teie peres kõige rohkem tarbitakse?

Lihatööstus

Lihatööstuse tooraine on sea-, veise-, lamba-, kitse- ja linnuliha.

Nimeta lihatooteid.

Lihatööstusettevõtteid on kõikjal Eestis.

Suuremad lihatööstusettevõtted on Rakvere Lihakombinaat Lääne-Virumaal, Nõo Lihavürst Tartumaal, Tallegg Tallinnas, Maks & Moorits Valgas jt.

Eesti lihatooted

GRILLIMESS

ÜLESANNE 3

Uuri oma kodule lähimast kauplusest, mis lihatööstusettevõtete toodangut on müügil. Kui palju maksab üks kilogramm Rakvere Lastevorsti? Lõpeta laused.

1. Minu kodule lähim toidukauplus on

.....

2. Kaupluses müüakse alljärgnevate ettevõtete lihatooteid:

.....

3. 1 kg Rakvere Lastevorsti maksab

Arutage kaaslastega:

- 1)** kas igas poes on samade ettevõtete toodang müügil?
- 2)** kas 1 kg Rakvere Lastevorsti maksab igas poes sama palju?

Jahutööstus

Jahutööstuse tooraineks on teravili.

Kui teravilja jahvatatakse vähe, saadakse suuremate osakestega tooted – tangud ja helbed. Mida rohkem teravilja jahvatatakse, seda peenemaks muutuvad selle osakesed. Nii saadakse manna ja lõpuks mitmesugused jahusordid.

Jahust toodetakse jahutööstuses ka erinevaid pastatooteid.

Eesti suurim jahutööstusettevõtte on Tartu Mill.

Vaata digiõpikust videot
toodangu valmimisest Tartu Millis

Arutlege klassikaaslastega
videos nähtu üle.

Tartu Milli jahutööstus

Pagaritööstus

Pagaritööstuses küpsetatakse leiba, saia, sepikut, kooke, küpsiseid jm.

Pagaritööstuse ettevõtteid on kõikjal üle Eesti. Suuremad pagariettevõtted on Leibur Tallinnas, Eesti Pagar Paides, Eesti Leivatööstus Tartus jt.

Nii valmivad leivakesed Leiburis.

ÜLESANNE 4

Uuri kauplusest, mis ettevõtteid valmistavad
koorikleiba ja teraleiba.

1. Koorikleiba valmistavad

2. Teraleiba valmistavad

Mis ettevõtte leiba eelistab teie pere?

Mis vahe on koorikleival ja teraleival?

Arutlege koos õpetajaga.

Kalatööstus

Kalatööstuse tooraineks on nii mere- kui mageveekogude kalad. Peamised kalad, millest Eestis mitmesuguseid tooteid valmistatakse, on kilu, räim, heeringas, latikas, haug ja ahven. Kaladest valmistatakse mitmesuguseid tooteid kohe söömiseks, konserve, kalapulki jm.

Suuremad kalatööstusettevõtted on Tallinnas Paljassaarel, Saaremaal, Hiiumaal, Ida-Virumaal Toilas.

Miks asuvad kalatööstusettevõtted just neis kohtades?

*Vici kalapulcade valmimine
Paljassaares*

Kondiitritööstus

Kondiitritööstuses valmistatakse maiustusi – komme, šokolaadi, martsipani, küpsiseid jm.

Šokolaadi tooraine on kakao, mida ostetakse välismaalt. Ka paljud marjad ja puuviljad ostetakse välismaalt.

Miks on vaja palju kondiitritööstuse toorainet osta välismaalt?

Eesti suurim maiustuste tootja on Orkla Eesti Kalevi kommivabrik Tallinna lähedal Jüris.

**Vaata digiõpikust videot
Kalevi kommivabrikust**

*Orkla Eesti Kalevi kommivabriku
šokolaadiliin*

Konservitööstus

Konservitööstuses toodetakse köögiviljadest, puuviljadest, lihast ja kaladest konserve ja purgisuppe, lastetoite, smuutisid, keediseid jm. Suuremad ettevõtted on Salvest Tartus ja Orkla Põltsamaa tehas.

Tooraine ja valmistoodang

Joogitööstus

! Tuleta meelde ettevõtteid, mis toodavad erinevaid jooke.

Joogitööstus toodab mahla ja karastusjooke ning õlut, veini ja teisi alkohoolseid jooke.

Tooraineiks on nii kodumaised kui ka välismaalt sisseostetud marjad, puuviljad ja teraviljad.

Suuremad joogitööstused on A. Le Coq Tartus, Saku Õlletehas, Coca-Cola Eesti ja Tallinna Karastusjoogid Tallinnas.

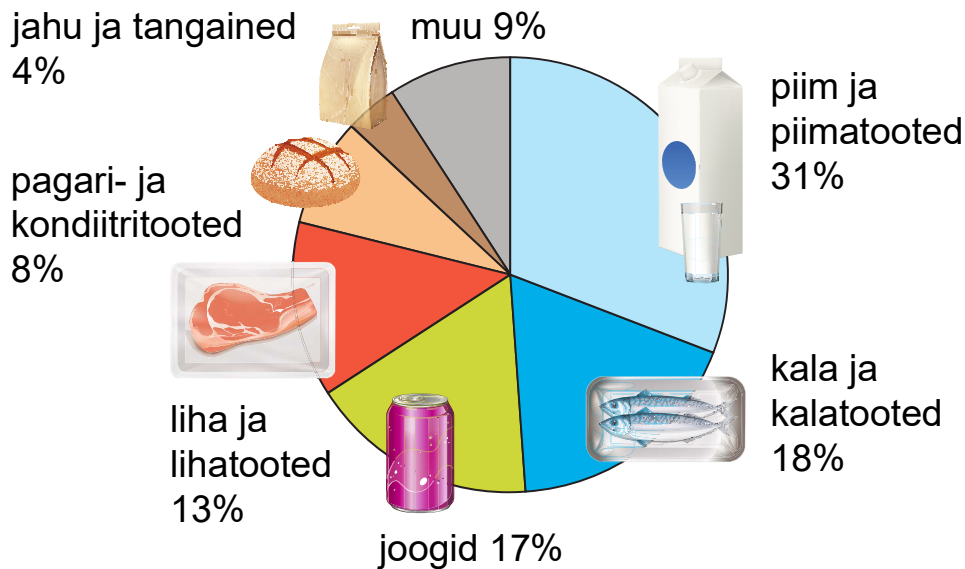
Mahlapakendid A. Le Coqi tootmisliinil

ÜLESANNE 5

Uuri oma kodule lähimast kauplusest, mis joogitööstus-ettevõtete toodangut on müügil. Lõpeta laused.

1. Mahlad on toodetud
2. Limonaadid on toodetud
3. Mina eelistan (mis ettevõttes toodetud) limonaadi.

Toiduainetööstuse harude osatähtsus Eestis 2011. aastal

ÜLESANNE 6

Missugune oli toiduainetööstuse eri harude osatähtsus Eestis 2011. aastal?

1. Täida lüngad diagrammi järgi.

- 1) Piim ja piimatooted moodustasid kogu toiduainetööstuse toodangust%.
- 2) Liha ja lihatooted moodustasid%.
- 3) Jahu- ja tangaineid toodeti%.
- 4) Kõige suurema osatähtsusega oli tootmine.
- 5) Kõige väiksema osatähtsusega oli tootmine.

- 2. Reasta tootegrupid osatähtsuse järgi.
Alusta kõige suuremast.
Kirjuta järjenumber tootegrupi ette punktiirile**

..... jahu- ja tangained

..... liha ja lihatooted

..... pagari- ja kondiitritooted

..... piim ja piimatooted

..... kala ja kalatooted

..... muud tooted

..... joogid

ÜLESANNE 7

Mis toiduainetööstuse harus valmistatakse alljärgnevaid tooteid? Ühenda tooted õige tööstusharuga.

hapukoor

sink

kaerahelbed

sepik

jäätis

vorst

PIIMATÖÖSTUS

LIHATÖÖSTUS

JAHUTÖÖSTUS

LEIVATÖÖSTUS

makaronid

sai

juust

pasteet

manna

küpsised

Eelista eestimaist

Tervislikum, värskem ja tihti ka odavam on kasutada Eestis kasvatatud puu- ja köögivilju.

Eestis kasvatatud puu- ja köögiviljad on puhtamad. Need ei sisalda nii palju taimekaitse-vahenditest pärinevaid mürgiseid aineid.

Välismaine saak korjatakse enamasti ära enne valmimist ja töödeldakse säilitusainetega. Nii on võimalik neid küllaltki kaugele tarbijani transportida.

Kui ostame rohkem eestimaist kaupa, siis toetame sellega ka meie põllumehi.

Kas oled märganud toodetel sellist märki?

See on rahvuslipu märk, mis viitab pakendil sellele, et toode on valmistatud Eestis. Toote valmistamisel on silmas peetud eestimaalaste maitse-eelistusi ja toitumise traditsioone.

Vaata digiõpikust videot „Meie toit on südamega tehtud“

ÜLESANNE 8

Märgi, kas toiduainetööstuse toode on eestimaine (E) või välismaine (V).

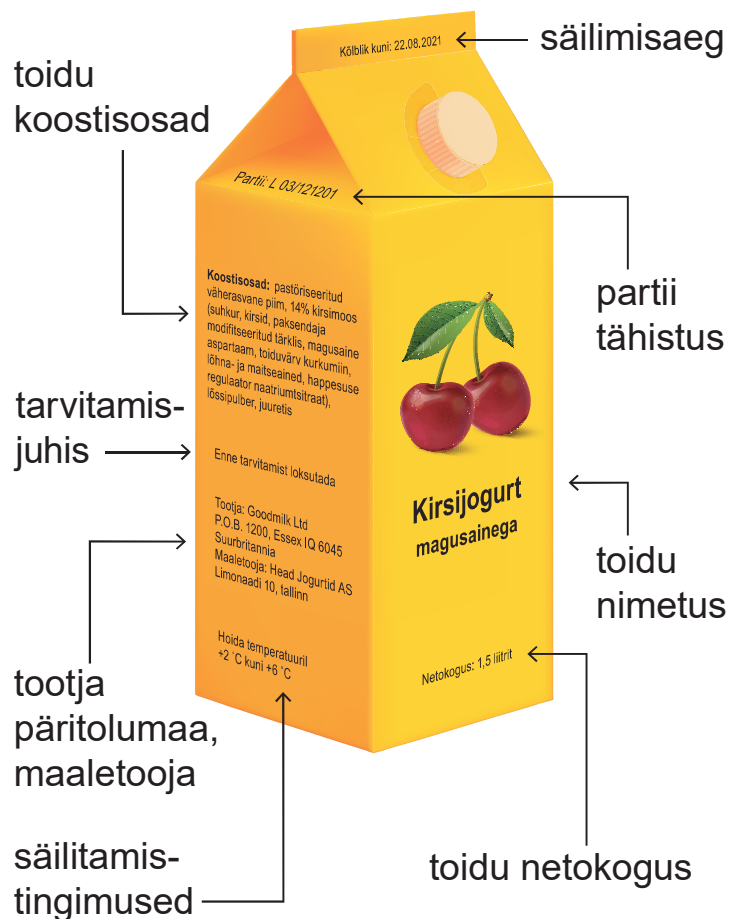
Valio jogurt	E	V
Fazeri šokolaad	E	V
Vilma jahu	E	V
Lavazza kohv	E	V
Maksi & Mooritsa sink	E	V
Liptoni tee	E	V
Hagari koogid	E	V
Dan Sukkeri suhkur	E	V

Toidukaupade märgistus

Toidukaupade pakenditelt saame lugeda mitmesugust infot toote kohta. Info on kas pakendile kirjutatud või esitatud mingi kindla tähendusega märkidega.

Toidukauba märgistusse kuuluvad:

- toidu nimetus
- toidu kogus selles pakendis
- koostisosade loetelu ja kogus, kindlasti ka lisaained
- säilimisaeg ja säilitamisjuhised
- valmistaja ja päritolumaa (kes on kauba Eestisse toonud)
- pakendamise kuupäev
- hind

Pakendi märgistus

Mõnede ainete (näiteks mitmesugused jahud, külmutatud tooted, lastetoidusegud jt) müügipakendile on lisatud toodangu tarvitusjuhised.

Eestis müüdava toidu pakenditel peab kõik vajalik info olema kirjas ka eesti keeles.

Peale eelpool märgitu annavad toidutoote kohta informatsiooni veel toidumärgised.

! Loe lisaks

Kiiresti riknevate toitude pakendil kasutatakse märget „**Kõlblik kuni**“ ehk tarvitamise tähtpäev. See tähistab kuupäeva, milleni võib toitu ohutult süüa. Kinni tuleb pidada pakendil märgitud säilitamise tingimustest. Pärast „kõlblik kuni“ kuupäeva möödumist ei tohi toitu enam süüa, sest selles võivad hakata kasvama ja paljunema tervisele ohtlikud mikroorganismid.

Pikema säilimisajaga toitudel kasutatakse pakendil märget „**Parim enne**“ ehk minimaalse säilimisaja tähtpäev. Pärast märgitud kuupäeva möödumist võib selle toidu söömine olla veel mõnda aega ohutu.

Tarbi targalt! Prügikasti visatakse tihti ka selliseid toiduaineid, mis tegelikult kõlbavad veel süüa.

ÜLESANNE 9

Missuguseid toidumärgiseid kasutatakse?

Uuri internetist:

agri.ee/et/eesmargid-tegevused/pollumajandus-ja-toiduturg/kvaliteedimargid

Täida tabel.

Toidumärgis	Tähendus	Mis toodetel kasutatakse	Riik, kes kasutab

Kokkuvõte

Toidupakenditel kasutatakse toidumärgiseid sellepärast, et

ÜLESANNE 10

Mis oli Eesti parim toiduaine aastal 2019?

Leia internetist: toiduliit.ee/tegevused/parim

1. Eesti parim toiduaine 2019. aastal oli
2. Parim puu- ja köögiviljatoode oli
3. Parim piimatoode oli
4. Parim lihatoode oli
5. Rahva lemmik oli

ÜLESANNE 11

Külasta ühte toidupoodi.

Koosta alljärgneva kava abil uurimuslik ülevaade ühest tootegrupist.

1. Toidupoe nimi:
2. Asukoht (asula, maakond, millises Eesti osas)
.....
3. Mis kaupu müüakse?
4. Vali üks tootegrupp:

5. Leia selle tootegrupi toodete kohta tabelisse vastused.

Valitud tootegrupi sordid	Kaal	Hind	Päritoluma	E-ainete sisaldus	Säilivusaeg	Toidumäärgis

Tee tabeli põhjal kokkuvõte.

1. Kõige odavam on
2. Kõige vähem e-aineid sisaldab
3. Kõige kauem säilib
4. Kõige meeldivam pakend on
5. Kõige keskkonnasõbralikum pakend on
6. Mina ostaksin sellest tootegrupist (mis toote?)
.....

Põhjenda oma valikut.